

Rekomendacje Społecznej Współpracy Międzypokoleniowej

“Są jakby dwa życia: jedno poważne, szanowane, drugie pobłażliwie tolerowane, mniej warte. Mówimy: przyszły człowiek, przyszły pracownik, przyszły obywatel. Że będą, że później zaczną naprawdę, że na serio dopiero w przyszłości”

Janusz Korczak (1958, s.410)

Janusz Korczak opisywał sytuację dziecka w kontekście pozycji dorosłych na początku XX wieku. Prawie sto lat później mówimy wręcz o zjawiskach przeciwnych – wykluczeniu osób starszych, zjawisku ageizmu, nieadekwatności kompetencji seniorów do wymagań współczesnego świata. Pozycja “mistrz i uczeń” jest dziś wieloznaczna i niekoniecznie wiąże się z metrykalnym wiekiem. Projekt “Wieża pokoleń” łączył osoby w bardzo różnym wieku – dzieci, młodych absolwentów uczelni oraz seniorów - we wspólnym działaniu. Stawiał pytanie: Co seniorzy we współpracy z młodymi absolwentami Uniwersytetu mogą przekazać dzieciom? Czego też mogą nauczyć się od młodych ludzi? Międzypokoleniowa współpraca miała na celu zbliżenie trzech generacji. “Wieża Pokoleń” nie jest hierarchiczna. Nazwa projektu stanowi nawiązanie do Wieży Matematycznej w gmachu głównym Uniwersytetu Wrocławskiego. Na jej szczycie z czterech stron świata odnajdujemy posągi osób symbolizujących różne dyscypliny akademickie. Podobnie wygląda sytuacja kilku generacji, które wzięły udział w projekcie - stojąc na równym wobec siebie poziomie wskazują na różne perspektywy i spojrzenia – podobnie jak przedstawiciele różnych nauk patrzący na panoramę miasta. Nie ma tam jednak osób postawionych wyżej lub niżej. Wszystkie perspektywy są cenne, a ich różnorodność jest siłą, nie utrudnieniem.

Niniejsze rekomendacje są efektem realizacji projektu “Wieża Pokoleń” oraz refleksji nad przeprowadzonymi działaniami. Towarzyszy im analiza SWOT współpracy międzypokoleniowej oraz zestaw rekomendacji. Odnoszą się one również do wyznaczonych przez UNESCO elementów dobrego projektu międzypokoleniowego. Organizacja ta wskazała siedem punktów, a są to:

- uświadczenie uczestnikom wzajemnych korzyści;
- ustanawianie nowych ról społecznych i perspektyw dla młodych uczestników oraz seniorów;
- angażowanie różnych generacji, w tym przynajmniej dwóch pokoleń - osób, które nie są połączone więzami rodzinnymi;
- propagowanie wzajemnej świadomości i zrozumienia pomiędzy młodymi uczestnikami i seniorami oraz poprawianie samooceny obu generacji;
- odpowiadanie na problemy, w które dane generacje są zaangażowane;
- zawieranie elementów dobrego planowania;
- integrowanie relacji międzypokoleniowych (Hatton- Yeo, Ohsako 1999, s. 6).

Opis działań międzypokoleniowych realizowanych w ramach projektu

Projekt „Wieża Pokoleń” realizowany był w ramach III osi priorytetowej: szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju, a dofinansowany był z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Jego głównym celem było podniesienie kompetencji uczestników w obszarach:

- realizacji projektów społecznych;
- wrażliwości międzypokoleniowej;
- efektywnej pracy w zespole;
- dzielenia się wiedzą;
- kompetencji komputerowych poprzez aktywizację społeczną i zawodową;
- integracji międzypokoleniowej;
- likwidacji barier;
- pobudzenia aktywności edukacyjnej i kulturalnej dzieci z wiejskich społeczności lokalnych.

Cele te zostały osiągnięte poprzez realizację następujących zadań:

- Przeprowadzenie szkoleń dla seniorów i absolwentów uczelni wyższych w zakresie prowadzenia projektów społecznych - przygotowujących do pracy przy mikroprojektach w międzypokoleniowym duecie (tzw. Team Leaderski);
- Przeprowadzenie szkoleń z zaawansowanego Exela dla absolwentów uczelni;
- Włączenie 240 dzieci z dolnośląskich wsi w działania kulturalne i edukacyjne Wrocławia pod kierownictwem międzypokoleniowych duetów.

Szkolenie dla seniorów oraz szkolenie dla absolwentów miało na celu przygotowanie obu grup do współpracy w charakterze Teamów Leaderskich, które w każdej z 12 miejscowości biorącej udział w projekcie przeprowadziły autorskie miniprojekty. Do szczegółowych zadań Teamów należało:

- Zaplanowanie miniprojektu w oparciu o własne pomysły, powstałe w oparciu o wiedzę wyniesioną ze szkolenia wstępnego;
- Ustalenie harmonogramu wycieczek edukacyjno – kulturalnych do Wrocławia;
- Towarzyszenie w wycieczkach;
- Wizyty w wioskach uczestników.

Pierwszą wycieczką, w której brały udział wszystkie dzieci, była wizyta na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie z rąk Rektora otrzymały swoje własne indeksy - świadectwo uczestnictwa w projekcie. Po uroczystym otwarciu uczestniczyły w dalszych wycieczkach i wyprawach edukacyjnych, m.in. do Ogrodu Botanicznego, Muzeum Przyrodniczego, Muzeum Uniwersytetu Wrocławskiego, Muzeum Farmacji, Hydropolis, Zoo, Pawilonu Czterech Kopuł. Brały również udział w przedstawieniu teatralnym wraz z warsztatem aktorskim. Ze względu na epidemię Covid- 19 praca przy projekcie w drugim semestrze odbywała się zdalnie. Szkoły otrzymały materiały filmowo- edukacyjne wraz z prezentacjami multimedialnymi. Podsumowanie miniprojektów, wbrew założeniom, również musiało odbyć się zdalnie. Sytuacja ta postawiła przed Teamami Leaderskimi wyjątkowe wyzwanie i wymagała dostosowania metod współpracy do działań multimedialnych. Jednocześnie rozwinęło to potencjał Teamów w zakresie międzypokoleniowego dzielenia się wiedzą.

Analiza SWOT pracy międzypokoleniowych Teamów Leaderskich

Na podstawie obserwacji osób uczestniczących w projekcie przeprowadzono analizę SWOT działań międzypokoleniowych Teamów Leaderskich. Zamieszczona jest ona w niniejszej tabeli:

Mocne strony	Słabe strony
- Międzypokoleniowa współpraca sprzyja rozwijaniu kreatywności i wymianie wiedzy (np. Animacja społeczna, nowe formy komunikacji). - Wiedza i kompetencje osób w różnym wieku są inne. Mają one inne sposoby radzenia sobie ze zmianą i inne wartości - w opisywanym projekcie miało to szczególne znaczenie, gdy ze względu na pandemię działania musiały odbywać się formie zdalnej. - Pomiędzy grupami należącymi do różnych generacji występują specyficzne różnice. Młodzi ludzie byli w większym stopniu elastyczni, lepiej radzili sobie z nowoczesnymi technologiami, łatwiej adaptowali się	- W relacjach międzypokoleniowych pojawia się tendencja do odtwarzania tradycyjnej roli w układzie senior – osoba młoda - jest to układ niesymetryczny, sztywna relacja - wymagała ona przepracowania na gruncie Teamów. - Pomimo posiadania doświadczenia w budowaniu relacji z dziećmi, u niektórych osób starszych pojawiał się niepokój przed uczeniem dzieci. - Uczestnictwo w szkoleniu dotyczącym projektów społecznych było dla seniorów nowym wyzwaniem, a część zajęć wymagała bardziej szczegółowego objaśnienia, niż zostało to pierwotnie założone.

do zmian. Mocną stroną seniorów było natomiast duże doświadczenie i wiedza życiowa. Mają oni inne umiejętności interpersonalne, opierają się bardziej na bezpośrednim kontakcie. Jednocześnie część z nich miała doświadczenie w pracy z dziećmi, które czerpali z roli dziadków. - Praca międzypokoleniowych Teamów dotyczyła grupy wiekowej, do której nikt z nich nie należał (dzieci), co powodowało, że żadna z grup nie miała poczucia wyższych kompetencji. - Projekt przeciwdziałał stereotypom dotyczącym zarówno osób starszych, jak i młodych.	- Wśród młodych uczestników pojawiło się spontaniczne przekonanie o swojej naturalnej roli lidera w projektowaniu mikroprojektu i trudno było im otworzyć na równościowy charakter współpracy z seniorem. - Osoby starsze, które w życiu pracowały w miejscach o sztywnej, wyraźnej strukturze, były nieprzystosowane do elastycznej i równościowej formy współpracy, jak również do otrzymywania informacji zwrotnej od współpracowników (a jest to ważny element współpracy międzypokoleniowej).
Szanse - Działania międzypokoleniowe sprzyjały budowaniu autentycznej więzi i relacji. Wymagały jednak uwspólniania wiedzy i elastyczności. - Ważne w podejmowaniu działania międzypokoleniowego jest poszukiwanie wspólnych zainteresowań i pola dla współpracy, który angażuje osoby w różnym wieku - Kluczowe w zakresie pracy międzypokoleniowej było przeprowadzenie odpowiedniego szkolenia, z zachowaniem form pracy dostosowanych do potrzeb każdej grupy wiekowej. - Szansą współpracy międzypokoleniowej jest różnorodność perspektyw na każde zagadnienie i wyzwania, które pojawiały się w projekcie (np. nauka zdalna) - w zespole międzypokoleniowym korzystać można z wiedzy i zasobów osób, które ze względu na swój wiek i doświadczenie	Zagrożenia W działaniach międzypokoleniowych wyróżnić można trzy główne etapy: lęk, osvajanie i zamiana ról (Tokarz-Kamińska, Krzyżanowska 2012, s 172). Zarówno seniorzy, jak i młodzi ludzie mogą odczuwać lęk przez współpracę. Osoby starsze obawiają się swojej potencjalnej niekompetencji, natomiast młodzi ludzie często posiadają stereotypowe wyobrażenie na temat osób w podeszłym wieku. Dlatego też na drugim etapie następuje wzajemne zapoznanie się i oswojenie, zbudowanie współpracy i komunikacji, a następnie więzi. Finalnie dochodzi do trzeciego etapu, kiedy to następuje wymiana wiedzy i partnerska współpraca pomiędzy generacjami. Zagrożeniem jest natomiast możliwość zatrzymania się sytuacji na etapie pierwszym. Działania wymagają więc koordynacji ze strony superwizjerów (w projekcie Wieża Pokoleń byli to doradcy metodyczni), którzy czuwają nad przebiegiem działań zespołów międzypokoleniowych.

podchodzą do tego samego problemu w odmienny sposób. • Międzypokoleniowy projekt może przełamywać stereotypy dotyczące zarówno osób młodych, jak i starszych, sprzyja więc innowacyjności. • Dla osób młodych udział w projekcie międzypokoleniowym może przeciwdziałać ich wykluczeniu ze względu na brak doświadczenia, natomiast ze strony osób starszych – wykluczeniu ze względu na podeszły wiek.	• Ze względu na różnice międzypokoleniowe występować może brak elastyczności w relacjach oraz trudności komunikacyjne. • Istniejący w społeczeństwie dystans międzypokoleniowy może powodować trudności w samym zespole, ale jednocześnie w recepcji projektu przez pozostałych uczestników i odbiorców projektu - warto więc objaśniać i im sens takiej formy pracy.
--	---

Rekomendacje Społecznej Współpracy Międzypokoleniowej

- Realizując projekt międzypokoleniowy ważne jest, aby jego formuła była przyjazna dla uczestników w każdym wieku. Należy dostosować metody rekrutacji oraz sposoby komunikacji do mediów, z których korzystają seniorzy (np. wykonywanie połączeń telefonicznych zamiast pisania maili, informowanie klubów seniora o akcji itp.). Odmienne sposoby rekrutacji i komunikacji należy stosować wobec osób młodych.
- Ogromnie ważną rolę w projekcie międzypokoleniowym ogrywa szkolenie wstępne. Należy dostosować jego program do różnych uczestników, korzystać z narzędzi i mediów dla nich zrozumiałych, pamiętać o ich specyficznych potrzebach. Warto wprowadzić uczestników w tematykę potencjalnych zagrożeń oraz etapów pracy międzypokoleniowej, aby od początku mieli oni wiedzę, która pozwoli im uniknąć problemów z nawiązaniem relacji.
- Realizując projekt międzypokoleniowy warto stosować środki zwiększające jego atrakcyjność w sposób dostosowany do grup wiekowych. Przykładowo - podczas szkolenia dla seniorów zorganizowana została potańcówka, natomiast podczas szkolenia dla osób młodych - wycieczka w góry. Nie ma konieczności łączenia wszystkich elementów szkolenia – należy szanować i uwzględniać różnorodne zainteresowania i potrzeby różnych grup wiekowych.

- Przebieg współpracy międzypokoleniowej może wymagać wsparcia i superwizji. Należy obserwować to, w jaki sposób uczestnicy podzielą się obowiązkami, jak ułożą wzajemną współpracę, czy i jak będą delegować obowiązki. Komunikacja pomiędzy nimi musi opierać się na nośnikach dostępnych dla obu stron (np. telefon). Osoby pracujące przy projekcie powinny być przeszkolone w zakresie pracy w projektach międzypokoleniowych. W projekcie Wieża Pokoleń rolę taką pełnili doradcy metodyczni, którzy czuwali nad przebiegiem działań Teamów Leaderskich.
- Projekty międzypokoleniowe budują poczucie solidarności pomiędzy osobami w różnym wieku - projekt Wieża Pokoleń unaoczniał ten fakt podczas pandemii, która kompletnie zmieniła charakter pracy uczestników. Osoby starsze podczas lockdownu korzystały z pomocy młodych ludzi, ale też same prowadziły rozeznanie dotyczące potrzeb swoich rówieśników. Rekomendowane jest elastyczne korzystanie ze zbudowanej podczas projektu międzypokoleniowej współpracy i wykorzystywanie jej w kontekście różnych działań.
- Należy wspierać umiejętne korzystanie przez seniorów z roli autorytetu, uwrażliwiać uczestników na różnice międzypokoleniowe. Warto wyznaczyć osobę, która będzie zajmować się monitorowaniem tego zagadnienia w projekcie.
- Poprzez działania międzypokoleniowe buduje się kompetencje obywatelskie zarówno u młodych osób, jak i u starszych, które owocować mogą podejmowaniem przez uczestników kolejnych zadań i działań - warto monitorować i wspierać uczestników w tym zakresie również po zakończeniu projektu.
- Odbiorcy projektów mogą obserwować działania międzypokoleniowe i jest również dla nich cenna lekcja działalności obywatelskiej. Mogą nabyć oni świadomość tego, że działania międzypokoleniowe przynoszą korzyść w codziennym życiu i bardziej otworzyć się na tę formę współpracy. Rekomendowane jest objaśnianie wszystkim odbiorcom projektu na czym polega międzypokoleniowość w działaniach społecznych i jakie mogą wynikać z niej korzyści.
- Tworząc nawet najmniejszy projekt, podczas którego senior i młoda osoba działają na pewnym określonym polu mamy szansę kształtować nowych liderów w działalności społecznej. Międzypokoleniowy charakter projektu może być wartością nawet tam, gdzie początkowo działania wydają się być szczątkowe i pozbawione dużego znaczenia.
- Projekty Międzypokoleniowe zmieniają wizerunek osób starszych w społeczeństwie, sprzyjają większej otwartości na ich pomysły i kompetencje, stanowią profilaktykę wykluczenia społecznego tej grupy.

Bibliografia

Gzowska W., Gęgotek S. (2017), *Zarządzanie współpracą międzygeneracyjną pracowników jako determinant sukcesu współczesnych organizacji*, Humanum Międzynarodowe Studia Społeczno-Humanistyczne, 26(3), ss. 125-135.

Hatton- Yeo A., Ohsako T. (red.) (1999), *Intergenerational programmes: public policy and research implications an international perspective*, The Beth Johnson Foundation and The UNESCO Institute for Education.

Korczak J. (1958), *Prawo dziecka do szacunku* [w:] J.Korczak, Wybór pism, t.III, Nasza Księgarnia, Warszawa.

Rosochacka-Gmitrzak M., Chabiera A. (red.) (2013), *Dialog międzypokoleniowy. Między ideą a praktyką. Inspiracje*, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich, nr 8, Warszawa.

Tokarz - Kamińska B., Krzyżanowska Ł. (2012), *Dobre praktyki w działaniach międzypokoleniowych na podstawie doświadczeń programu „Seniorzy w akcji”*, Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje, nr 17, ss.167-181.

Rekomendacje sporządziła: Hanna Achremowicz

Autorzy zdjęć: Michał Raińczuk, Marta Morawska, Hanna Achremowicz